

FOLK OG LAND

Erling Bjørnson:

LITT POLITIKK

«Fred er ei det beste, men at man noe vil», er en gammel læresetning mange er oppfødt under. Det står som en lurblest av den, pompøs og full av patos, av vilje og karakter!

«At man noe vil», det er oppkommet i dåd og trang, det er hjelp til andre, det er å klarlegge, der politikk og hensikt formørker. Men bak denne trang faller ofte ord som oppfattes som angrep på personer, der utelukkende systemet er ment. Sikkerligen er også mange av mine artikler i «Folk og Land» blitt

oppfattet på denne måte. Og selvfølgelig kan jeg ikke frigjøre meg for den bitterhet det skaper i mitt sinn, at avvikende meninger skal møtes av middelalderens ånd og metoder, og at det er Arbeiderpartiet som lanserer denne skjensel.

Arbeiderpartiet som selv engang var stemplet, og så i Stortinget, som landssvikere ved å føre utenlandsk gull inn i landet i revolusjonær hensikt, — et kommunistisk landssvik, som senere ble den åpne vei for en parti-

Forts. side 8

Folketinget strør sand på hendelsene før og etter krigsutbruddet

Den danske Folketingsdebatten som fant sted den 17. og 18. februar, var tenkt som et punktum for den meget omfattende parlamentariske undersøkelse som har funnet sted i Danmark om forholdene før og etter 9. april 1940.

Hele debatten gikk programmessig. Partienes parlamentariske førere uttalte seg, og til slutt kom Alsing-Andersen med sin utredning.

Han er den eneste gjenlevende av de tre ministre i 1940 som hadde noen betydning i den situasjon som da forelå. Statsministeren, Stauning, er død og utenriksminister Munck likeså. Alsing-Andersen var forsvarsminister.

Det påståtte Rostock-møte var flere ganger fremme i debatten, men alle talere var enige om at der ikke var ført bevis for at møtet hadde fun-

net sted, og enkelte talere beklaget sogar at utenriksminister Muncks etterlatte papirer ikke lot seg granske. — Dette på tross av at tillatelse til gransking av papirene har foreligget, men på en besynderlig måte har man greid å unngå et gjennomsyn.

Alsing-Andersen fikk nu anledning til, som folketingsmann, å si sin mening om hendelsene etter å ha tidd stille i femten år. Punkt for punkt gikk han mot den kritikk som var reist mot ham fra borgerlige partier og hevdet at alt som ble foretatt i 1940 var et bevisst ledd i bestrebelsene på å forminske omfanget av de ulykker som måtte komme, og sluttet:

«Hadde vi (regjeringen) handlet annerledes enn vi gjorde, hadde vi helt hensiktsløst bragt Danmark og det danske folk ut i langt større ulykker enn de vi har opplevet — da kunne man med rette ha anklaget oss for feil og ansvarsløshet.»

I sin lange utredning kom Alsing-Andersen i detalj inn på en rekke av de militære disposisjoner som var foretatt og bemerket i denne forbindelse ironisk at kritikken i dag var et strålende bevis på hvor fremsynt man kan være når man i ro og mak kan skue tilbake på 15 år gamle begivenheter.

Etter gjennomgåelsen uttalte han videre:

VI MATTE BALANSERE

Men situasjonen var ganske annerledes i 1939—40. Den gang sto Danmark — i motsetning til nu — ensomt, fullstendig overlatt til seg selv.

Vi anså det for vår oppgave på best mulig måte å vareta de neutralitetsoppgaver som situasjonen påla oss. Vi anså det for livsviktig å balansere i det store politiske spill. Vi måtte gjøre alt for

Forts. side 8

Forsvarsministerens ordre den 9. april kl. 13: Ilden opphører!

Kampene ved Midtskogen og Kjeller

Det går stort ry av kampen på Midtskogen og står glans av den den norske seier der. Den skal aldri glemmes, sa Nygaardsvold i London radio. Hva var det da som hendte? Jo, den 9. april var kongen, regjeringen og stortinget flyktet til Hamar, og videre til Elverum. Dette meldtes i radioen, så hele landet visste det, og samtidig opplystes det at det skulle forhandles mellom regjeringen og den tyske sendemann i Norge.

Men samme ettermiddag fikk en tysk løytnant tak i et par busser i Oslo, fylte dem med soldater og kjørte nordover, åpenbart for å hilse på regjeringen på sin egen måte. På Midtskogen mellom Hamar og Elverum lå imidlertid en liten norsk avdeling, og sjefen for den ville ha grei beskjed om han skulle oppta kamp og skyte ifall tyskerne kom. — Obersten hadde imidlertid ingen forhåndsordre fått om det, men ville innhente bestemt instruks. Han spurte hærens overkommando, som også var i Elverum, og den spurte igjen regjeringen om det i tilfelle skulle opptas kamp på Midtskogen. Etter det som senere er blitt dokumentert, svarte regjeringen, at det ingen avgjørelse var tatt om evt. kamp enda. Det var svevende, og ingen visste hva det ble til. Dette var beskjeden sjefen for avdelingen på Midtskogen fikk. — Vel, hvis de kommer skyter vi, sa han. — Det får De i så fall gjøre på eget ansvar, svarte regimentskontoret.

En tid etter kom bussene med de tyske stridskretter. Sjefen for den norske avdeling tok alene ansvaret og åpnet ild. Det ble kamp, og tyskerne måtte trekke seg tilbake og snu. På tilbakeveien til Oslo tok de til fange et par kompanier på Morskogen. Dette var den ærerike og betydningsfulle seier på Midtskogen, den første i Norge i 1940. I den urskog av heltebautaer som er reist i Norge etter at freden brøt løs, er Midtskogen glemt. Merkelig —

Men det er vel ikke så greit, for sjefen som tok hele ansvaret og slo tyskerne tilbake og reddet konge, regjering og storting fra fangenskap var Oliver Møystad, den kjente NS-mann, som i jubelperioden dømmes strengt for landssvik.

Og så var det Kjeller, hærens flyfabrikk og viktigste flyplass. Det har vært merkelig stille om det som hendte der den 9. april 1940. Kjeller var nesten det eneste sted i Norge som var satt i forsvarsstand da krigen kom. Den hadde 2 batterier, 4 kanoner og endel mitraljøser. Der var luftverkanonene også satt opp, batteriene var bemannet og sjefen holdt hele luftforsvaret i beredskap. Kl. 0.30 den 9. april kom første melding om tysk innflyvning over Østfold. Ut over natten kom så flere meldinger om fly i luften, men ingen innen rekkevidde.

Litt over kl. 5 forsøkte tyskerne å ta Kjeller fra luften. De kom i bølge på bølge med opptil 34 fly, bombet hangarene, men møtte så kraftig ild fra luftbatteriene at de ikke kunne lande. Etter flere iherdige forsøk måtte de omsider lande, men ble atter drevet bort med store tap. Regjeringsstoget kunne snart fortsette i ro til Hamar. Men hele formiddagen forsøkte tyskerne gang på gang å ta Kjeller og prøvde landing, men ble stadig jaget på flukt med uforrettet sak av luftvernet. Slik stod saken da det kl. 13. den 9. april plutselig kom ordre til sjefen: Ilden opphører! Ordren var undertegnet av Ljungberg.

Sjefen for luftforsvaret på Kjeller som til denne tid hadde slått alle fiendtlige angrep tilbake, svarte: — Vi er fullt stridsdyktig og kan holde ut lenge, vi har alt som behøves. Hvorfor gi opp? — Det er ordre fra høyeste hold. — Javel. Og så kapitulerte Kjeller. En stund etter kunne tyskerne lande, og de norske overga seg under full honnør. Tyskerne sa senere, at på Kjeller møtte de det sterkeste luftforsvar i hele norskekrigen.

Men det har vært merkelig stille om det som hendte på Kjeller. Og det har vel sine årsaker det også; for mannen som ledet forsvaret og reddet regjeringstoget i de kritiske morgentimer den 9. april, var NS-mannen, kaptein Lars Rosmo, ordfører i sin bygd. Da rettsbarbariet satte inn ble han belønnet med 2½ år og økonomisk ansvar for «landsvik».

X. X.

FOLK OG LAND

UAVHENGIG UKEAVIS

Ansvarlig utgiver og redaktør Finn Brøn Knudsen

Folketingsdebatten

Det gikk som man ventet i Danmark. Folketinget behandlet innstillingen om den omfattende parlamentariske undersøkelsen og var enig om at intet skulle gjøres utover å beslutte at ingen tiltale skulle reises.

Vi visste det på forhånd. Disse Tordenskjolds soldater som går igjen i det politiske liv har dekket hverandre, tilsløret begivenhetene, for selv ikke å risikere noe. De samme politikere som deltok i viktige avgjørelser, har selv deltatt i granskningen av de samme avgjørelser og har sluttelig nå debattert resultatet av granskningen og funnet at det beste som kan skje er å henlegge det hele.

Det er det samme spill som har foregått — og foregår — i Danmark som her i Norge. De samme folk går igjen i

den lovgivende, den dømmende og den utøvende makt — og resultatet er at alt blir såre vel for alle, — unntagen for den part som tenkte og handlet annerledes.

Som oppgjør betraktet var folketingsdebatten et godt innstudert teaterstykke — simpelthen en fars. Man har vasket hverandre hvite etter først å ha skvettet litt skitt på hverandre og så ender det godt — såre godt.

Tror man.

Man har forsøkt å tåkelegge en rekke begivenheter og hendelser. Men i Danmark — som også i Norge — foregår der nu en temmelig radikal omvurdering av krigstidens hendelser, og der er sterke krefter i gjære for å få trukket tåkesløret vekk. — Og det skal lykkes.

Lord Russell's bok

Lord Russells bok «Under hakkekorsets svøpe» i norsk oversettelse er blitt særdeles vel mottatt i den norske presse. Spesielt synes det å være det medfølgende billedstoff som har hensatt anmelderne i ekstase.

Grusomhet overfor medmennesker kan aldri forsvares. Ikke under noen omstendighet. Riktignok heter det at krig er krig, og at det må forstås at humane hensyn må vike. — Det er i ethvert fall det som vanligvis blir anført fra vestalliert hold, når talen kommer inn på atombombingen av Hiroshima og Nagasaki og nedvalsingen av de tyske storbyer med «sprengflåter», i hvilke tilfeller hundretusener og atter hundretusener av sivile menn, kvinner og barn ble drept under utenkelige pinsler.

Noen unnskyldning for den slags er det ikke å falle tilbake på at krig er krig. Selv krigen har sine lover. Og de burde vært overholdt — på begge sider. Det er en fornærmelse av det menneskelige at det ikke ble gjort.

Selv om lord Russells bok er befengt med vitterlige feil, er den dessuaktet et rystende dokument. Den burde gi noen hver noe å tenke på innen de innlater seg på våpnenes styrkeprøve og dermed åpner for de hemningsløse utslag fra menneskesinnets avgrunnsdyp.

Det som er den store innvending mot lord Russells bok, er at den bare behandler «fienden» og at den derigjennom søker å gjenopplive krigsårenes hvitglødende hat og ubendige sjåvinisme.

Hvorfor ikke behandle et emne som det foreliggende som det det i virkeligheten er: som generelle eksempler på hva det kan føre til når man slipper alle lidenskaper løs. Det grusomme og motbydelige fantes på alle fronter, — også på den siden lord Russell representerte.

De som tar seg til å lese lord Russells bok, bør av den grunn også ofre noen timer på en annen bok. Den heter «Documents Relative to Polish Atrocities» og ble sendt ut av det tyske utenriksdepartement i 1940, behørig bevitnet

Franco-Spania hjelper de landflyktige

Madrid: — Helt siden annen verdenskrigs slutt har Spania vist en særlig forståelse av flyktningsproblemet og omsorg for de flyktninger som kom fra kommunistkontrollerte land. I samarbeide med den polske legasjon i Madrid (Spania er et av de land som sammen med Vatikanet fremdeles anerkjenner den polske regjering i London) fikk en stor gruppe polske foreldreløse barn og ungdom asyl i Spania i 1946 og et senter for polske universitetsstudenter «Colegio Mayor Santiago Apostol» ble åpnet i den spanske hovedstaden.

For kort tid siden erklærte den spanske regjering at de

flyktningsstudenter fra jern-teppelandene som har tatt sine eksamener ved spanske universiteter, vil få fullstendige akademiske rettigheter og kan virke i sitt yrke i de neste ti år. Hvis deres fedreland ikke er frie når disse årene er gått, kan de få arbeidstillatelse for nok ti år o.s.v.

Denne erklæring vil komme mange polakker til gode som har eller snart vil ta sine eksamener ved spanske universiteter. Disse nye privilegier vil gjøre det mulig for dem å praktisere i sitt yrke i Spania uten å møte noen vanskeligheter og uten å frasi seg sin status som politiske flyktninger. (FEL.)

Det opplyste, norske demokrati

Aftenposten har hatt det gode innfall å prøve det alminnelige, norske opplysningsnivå ved å forelegge 50 tilfeldige personer i alderen 9—70 år en tikroneseddel med anmodning om å si hvem den person er, hvis bilde pryder seddelens forside.

Av de 50 var det 5 — fem — og deriblant en bankkasserer — som kunne meddele at bildet var av Chr. Michelsen. De øvrige 45 hadde «ikke peiling» — som det heter på samnorsk. En 15-åring kunne endog opplyse om at navnet Chr. Michelsen var ham helt ukjent.

Dette var et hårdt slag mot den til alle tider lovpriste norske almindannelse. Og mot den norske skole. Spesielt i

år da vi om et par måneder og utover hele sommeren og høsten skal «feste oss i hjel» igjen til minne om vår nasjonale gjenfødelse i 1905 og det som derav fulgte.

Om hundre år er allting glemt, heter det. Det later til at det ikke behøver å gå mer enn femti år!

Nei, spør ikke folk i dagens Norge etter våre historiske milepeler og personligheter. Men spør dem om «tidene» til Hjallis og Kupper'n og den slags størrelser — for ikke å snakke om resultatene av de engelske tippe-kampene — ja, da får De sikkert svar.

Unnskyld, herr undervisningsminister, men hva lærer egentlig ungdommen på skolen i dag?

av en rekke nøytrale læger. Denne bok gjengir i tekst og bilder hva som våren og sommeren 1939 — forinnan verdenskrigens utbrudd — gikk for seg i de tyske distrikter som de allierte i 1918 hadde latt overgi til polsk statsadministrasjon. De fotografier og beskrivelser som her gjengis, får lord Russells bok til å blekne. Det har høndt undertegnede at voksne folk som har satt seg til å se på billedstoffet, rett og slett har besvimt — så helt utenkelig svinsk er det som dengang ble de tyskfødte til del.

Dette var i 1939. Måneder forut før krigens utbrudd. I dette tilfelle har en ikke engang krigen å skylde på. Det hele var utelukkende raskap.

Dette har jeg ikke skrevet for å avlede eller forsvare angrepet på det som heter bestialitet. Det være langt fra. Men så ensidig som lord Russell har lagt opp sin bok, tror jeg det kan være grunn til å se det hele i et større og mere omfattende perspektiv.

Det er liten grunn til å skildre splinter når man bærer bjelken i sitt eget øye.

Det er dyret i mennesket — ikke bare i det tyskfødte menneske — vi må til livs. Først da kan vi si at vi er i pakt med menneskets og livets bestemmelse.

HELGE GRØNSTAD.

Det er kommunistene som er våre motstandere — ikke det russiske folk.

Det er et beklagelig faktum at kommunisthysteriet har grepet mange folk voldsomt, kanskje ikke så meget her i landet som i Sambandstatene, og mange har dessverre lett for å tenke på russere som kommunister eller omvendt. Men vi må være klar over at det russiske folk er en av våre mest verdifulle allierte i kampen mot kommunismen. De har levet under det røde åk i nesten 38 år. Men det er forståelig at de ikke tør mukke, når de ser den mur av bajonetter kommunistene setter mot dem, samt ikke vet hvordan vestens frie folk betrakter dem. Det er derfor fire sannheter som man aldri burde gå trett av å slå fast overfor det russiske folk — ved hjelp av flyveblad, kringkasting og presse:

1. At de vestlige demokratier betrakter det russiske folk som en enhet for seg og ikke som sovjetregjeringens medansvarlige.

2. At vestens folk vet hvordan det russiske folk lider under det røde diktatur.

3. At de vestlige demokratier med sympati følger det russiske folks kamp for gjenopprettelsen av personlig og politisk frihet.

4. At kampen mot kommunistenes aggresjon ene og alene er rettet mot kommunistpartiet og dets tilhengere, og at man aldri vil la konflikten få lov til å utvikle seg til et angrep på det russiske folk. (FEL.)

«Setter vi oss nemlig visse mål, — og her gjelder det selvfølgelig bare de gode — så må de alle munne ut i det ene og store: den hele og fulle utfoldelse av våre positive evner og anlegg. — — — Resignasjon er åndelig død. Sjælens død!»

(Anders Lyster i Smål. Amtst. 15/2—55).

Montro om ikke ovenstående ord har adresse til noen av etterkrigsoppgjørets ofre? De som har «avfunnet» seg?

H. G.

Bøker gir først forfatteren ry, senere er det forfatteren som gir bøkene ry.

Montesquieu.

Avlys forestillingen

Etter at to av Asbjørn Sundes hjelpere ble dømt til latenterlig lave straffer ved månedsskiftet januar—februar i år, hadde «Nationen» en leder med ovenstående tittel som nå har fått fornyet aktualitet ved de to som hadde trykt offentlige skjemaer for Sunde, hvorav den ene ble frikjent og den annen fikk en bagatellmessig dom.

Vi tillater oss å gjengi lederartikkelen fra «Nationen» i sin helhet:

Igen har to av spionen Asbjørn Sundes hjelpere fått sin sak avgjort ved domstolene. Og det lar seg ikke nekte at resultatet har vakt en viss oppmerksomhet. Begge ble funnet skyldige i det de var tiltalt for, og dommen lød på noen måneders fengsel for den ene, noen uker for den annen. For begge betinget med prøvetid på 4 år.

Ingen skal kunne påstå at en slik dom virker særlig avskrekkende for dem som i fremtiden måtte føle seg fristet til å bli «ledd i en virksomhet som var rettet mot

det norske samfunn», for å sitere litt av domspremisserne. Den er tvert imot så mild at dersom man har tenkt å stille flere av spionens hjelpemennskaper for retten med utsikt til noenlunde samme resultat, bør det hurtigst mulig tas under overveielse om ikke alle parter er best tjent med at forestillingen avlyses. Den er ikke oppmuntrende, hvilken kant en enn ser den fra. For om man er hovedmann eller hjelpemann i en virksomhet som den Asbjørn Sunde drev, er det en så stor forbrytelse at det bare kan bli tale om et enten—eller. Enten en straff som det står skrekk av, eller også full frifinnelse. En straff i stil med den en får for å stjele en flaske øl tjener bare til å forvirre begrepene.

*

De domfelte har hevdet at de levde i den tro at det de hadde gjort i grunnen var en fortsettelse av den virksomhet de hadde vært med på i okkupasjonstiden. Og dette må domstolen ha akseptert,

siden det blir anført som formildende omstendighet. Andre kan kanskje ha vanskeligere for å tro at gløgge karer som det her er tale om, virkelig kan ha kjent seg overtøyd om at Asbjørn Sunde mange år etter krigens slutt drev denne lyssky virksomhet av omsorg for fedrelandet. Men det er en sak for seg. Noe annet og alvorligere er det at mange sikkert kommer til å anstille visse sammenligninger mellom domstolenes gode vilje til å ta alt i den beste mening denne gang og under et visst rettsoppgjør for noen år siden. Også da var det mange som hevdet at de hadde vært i god tro, at de så langt fra å skade fedrelandet hadde ment å gagne det. Men en fikk ikke inntrykk av at domstolene dengang festet særlig lit til slike framstillinger.

— Å anklage folk for delaktighet i spionvirksomhet og så gi dem en betinget dom på noen uker, gjør langt mere skade enn gagn. Er det flere forestillinger av den art i vente, så avlys dem hurtigst mulig!

Verden i dag

USA utøver fremdeles sin selververvede politimyndighet over Østens folk. Om endemålet blir krig, fred eller ingenting får fremtiden vise. I England har man gjennomgått et gammelt rituale, statsministrene i Samveldet har møtt frem i London. Englands ledende statsmenn ser, som deres vane nå engang er, bekymret mot øst — og minst like bekymret mot vest. I Frankrike er den tradisjonelle folketorlystelse, regjeringens krise, i full utfoldelse. I Sovjet har det vært personskitte i den øverste ledelse. I Norge slenger regjeringen næringslivets menn vegg imellom og truer med verre ting, om ikke «nivået» holder seg under den røde strek.

Bak og over det hele truer ødeleggelsesbombene med denne verdens undergang. To religioner hevder verdens undergang som Guds endemål og mening med oss mennesker. Ser kristenheten ødeleggelsesbombene som fullbyrdelsen av Guds vilje? Jeg rei-

ser dette spørsmål i dypeste alvor.

Nå som før er verden opp-tatt med det som hender i Sovjet, og av det som kan bli resultatet. Da russerne i mai 1945 stod i Berlin, var Sovjet verdenskrigens seierherre og Europas avgjørende stormakt, og har vært det siden. Denne kjensgjerning kan ikke ødeleggelsesbomber, A-pakt, FN eller all verdens skrivning og taling bortforklare. Det er derfor helt naturlig at verdens oppmerksomhet rettes mot Moskva, det er der verdens skjebne blir skapt. Lenin var rydningsmannen i en vill og farlig tid. Stalin var håndverkeren, en kraftig, sta og jordnær mann, han tømret huset. Etter ham kom, man kunne si som en historisk nødvendighet, firemannsvel-

En kort UTENRIKSKRONIKK

svære sprekker Vesten slår med tordenskrall. Men det som skjer i Sovjet er intet annet enn et nødvendig mellomspill og de opptredende er bare marionettfigurer. Hvor lenge dette mellomspill kan komme til å vare kan ingen spå, men utfallet er dog temmelig sikkert. En russisk Cæsar vil komme til å kaste sin terning, gå over i sin Rubicon og grunnlegge det russiske imperium. Kanskje kan denne Cæsar gi verden den fred tidens statsmenn nå så tydelig har vist at de ikke kan eller vil skape?

Vestens statsmenn og folk har valgt ødeleggelsesbomben og dermed verdenslivets ut-slettelse som sannsynlig utgang. Østen har valgt diktaturet, javl, men redder kanskje det nakne livet.

Kristenheten og humanistene mener å ha en «tredje utvei», men uten at vi ser noen virkning av dette deres syn. Men tiden går sin ubønnhørlige gang og realitetene taler sitt tydelige og alvorlige sprog.

A. D.

Okkupasjonstida i historie- lærebøkene

Artikkelserien «Okkupasjonstida i historielærebøkene» av J. Fredrik Voss som ble offentliggjort siste høst i Folk og Land, er nå trykt i brosjyreform, forlagt av Forbundet for Sosial Oppreisning, og koster kr. 1,00 portofritt tilsendt.

Vær med å spre denne brosjyren. Send inn penger og en liste over lærere og lærerinner De vil skal lese den, og vi sender brosjyren direkte.

La flest mulig få den. Vær aktivt med i arbeidet for å spre opplysning. La Deres barns lærere få sjansene til å få vite hva som er galt i lærebøkene.

Send inn et antall adresser og de fornødne antall kroner. Vi overtar arbeidet med forsendelsene.

FORBUNDET FOR SOSIAL OPPREISNING
Postboks 3214, Oslo — Postgiro 15 028

Til Folk og Lands abonnenter

Med dette nummer sender Forbundets sekretariat ut girokort til abonnentene med anmodning om å tegne seg som medlemmer av Forbundet. Noen nærmere begrunnelse trenger denne anmodning formentlig ikke. Jo flere vi mønstrer, desto større innflytelse kan vi øve. Såframt De ikke allerede står som medlem, så nytt godhetsfullt det girokort De mottar og bring saken i orden.

Minimumskontingenten pr. år er kr. 20.—

Har De spesielle grunner for ikke å tegne Dem som medlem, så bruk i et hvert fall girokortet til å sende Forbundet et bidrag. Nettopp i disse dagersender vi ut to viktige brosjyrer. De koster oss dessverre mange penger, spesielt i betraktning av at vi for at de skal nå fram dit de kan virke etter forutsetningene, må sende ut et betydelig antall gratis-eksemplarer.

Jo bedre økonomiske vilkår man hjelper oss til, jo mer får vi evne til å utrette.

(Rolf Ruyter,
kasserer.

Hjelpeorganisasjonen
for frontkjempere

Sekretariatet

Boks 1407, Oslo, Postgiro 180 70

R. Gjessing

Urmaker
Dr a m m e n
Tlf. 25 07

Sidebemerkinger

DEN GAMLE DAME hadde omsider bestemt seg til å kjøpe en radio, men hun var av en engstelig natur, — og da hun var inne for å velge seg et apparat, spurte hun inntrengende:

— Nu garanterer De meg vel for at apparatet ikke kan gi meg et elektrisk sjokk.

— Ja, frue var svaret, — vi garanterer for at dette apparat ikke gir Dem noe slags sjokk — inntil De hører programmet.

Her har De siste meningsutveksling fra filmstaden Hollywood:

Marilyn Monroe med sin måte å vrikke med enden på, skjemper ut hele den amerikanske skuespillerstanden.

Joan Crawford.

Jeg vrikker som jeg vil. Joan Crawford er et gammelt beinskranget, som ikke har noe å vrikke med.

Marilyn Monroe.

Mon det ikke var mere i overensstemmelse med de faktiske forhold, hvis regjeringen om-døpte «valutasituasjonen» til «Hva-nu-situasjonen»?

(Av Politikens «At tenke sig».)

Tysk likestilling forbedrer alliert propaganda

Hvis noen under okkupasjonen våget å antyde motsetning mellom Sovjet og de vestlige allierte mistenktes vedkm. straks for å være nazi-provokatør. I løpet av de siste 10 fredssår er det imidlertid blitt bedre og bedre tone å fremheve denne motsetning. Men fordi om de vestallierte nu stiller seg solidarisk med tyskerne som anti-kommunister, tror de at de fortsatt kan undertrykke sine egne s.k. kollaboratører. De tror for å si det paradokst at de kan gjennomføre at kun de nu skal gjelde som antikommunister som støttet Sovjet under krigen. Den som alt før 1945 var antikommunist forblir fascist, som nu er noe ala kommunist.

Da Hitler kom til makten p.g.a. folkets vilje, viser det seg for vestalliert propaganda

uholdbart å opprettholde skillet mellom Tyskland og Nazi-Tyskland. Og da det nu skal være tysk likestilling er man tvunget til å moderere hetzen. For skjer ikke det, så mister man kanskje den nødvendige tyske militærhjelp! Man har nemlig endelig innsett at Tyskland ei lenger bør æreskjelles så grovt som hittil. Og det er ikke nok kun å tale om fordelene ved naziregimentets avskaffelse. W. C.s påstand om at man alt i 1914 var villig til å samarbeide med Tyskland mot Sovjet var et forsøk på å vinne tysk velvile. Det samme kan sies om de fortvilte forsøk som nu gjøres for å gi en psykologisk rimelig forklarende unnskyldning på tidligere falske beskyldninger. Tyskerne hadde nok ikke allikevel organisert slike systematiske 5. kolonner

i alle senere besatte land. — Det var kun panikk hos disse folk som forklarte de ond-sinnede sålydende rykter. — Slikt forekom også i 1914, akkurat som i 1940, og skyldtes at folks følelser var preget av frykt, usikkerhet og hjelpe-løshet. Dette forkynte en hollandsk ekspert i Norge.

Og Underet skjedde, Aftenposten refererte slikt. Man må jo tro at en allierte parole er utsendt, om litt forsonligere tone. «Dette følelseskompleks utlades når vi finner noe i vår midte som vi tror vi kan stemple som fiendtlig.» (NS). I en egen leder om 5. kolonne den 7. ds. heter det at det blant menige NS-medl. ei var noen org. aksjon. Like etter bekreftes at vi nu er på det rene med dette. — Men denne erkjennelse må få positive følger for de som fikk sitt liv delvis ødelagt p.g.a. denne feiltagelse. Fagre ord rekker ikke. Det er nu på tide at grove feil mot uskyldige rettes... H. M.

Vi gir løfter i forhold til våre forventninger, og vi holder dem i samme grad som vi frykter.

Rochevoucauld.

TO UNGARERE betraktet de islagte gater i Budapest. «Det er en skandale at veivesenet ikke fjerner all denne isen» sa den ene. «Men vet du ikke at de prøver en ny metode, som russerne har oppdaget,» spurte den annen. «Mne hva i all verden er det?» «Solen selvfølgelig,» var svaret.

OM DET BETALER SEG å avertere? sa forretningsmannen. Ja, det kan du tro det gjør. Forleden dag oppdaget jeg at jeg hadde mistet mitt ur, og satte straks en liten annonse i avisen. Og allerede neste dag fant jeg uret i et annet sett tøy!

— Vet du hva skottene gjør med sine gamle barberblader?

— Nei.

— De barberer seg med dem.

Blant de største oppfinnelser som menneskeånden har gjort i den nyere tid, står etter min mening den kunst å bedømme bøker uten å ha lest dem.

Lichtenberg.

Til Odd Eidems bemerkninger i «Folk og Land» 11. desember f. å. angående Alexander Langes «Skanckeskript», skulle jeg gjerne ville anføre følgende:

Jeg tror nok også at det vil være vært en fordel om Lange i sitt skrift hadde inntatt lagmannsrettsdommen i dens helhet, altså med premisser.

Når Eidem imidlertid betegner Skanckes og andre meningsberettigedes oppfatning «at Norge etter 10 juni 1940» «ikke var i krig», som bare spredte defaultismer og henviser til «hundrevis», ja antagelig tusenvis av autoritative utsagn, som hevdet det motsatte, nemlig at vi de facto var i krig med Tyskland, så er det vanskelig å forstå og unnskyldt Eidem. Han må jo vite — etter hva der i årevis er opplyst — at Haagerkonvensjonen (som Norge hadde vedtatt) fastslår at krigstilstanden opphører når okkupasjonen er gjennomført og at landsstyret da overgår til okkupasjonen, som landets borgere plikter å samarbeide med til opprettholdelse av ro og orden i landet.

Etter 10. juni var okkupasjonen gjennomført og Norge ikke lenger de facto i krig med Tyskland, men de facto ute av krigen. Dette endog etter eget tiltak, idet regjeringen be-

SKANCKESAKEN

Svar til Odd Eidem

falte general Ruge å kapitulere og å underskrive kapitulasjonsavtalen, som gikk ut på at «samtlige norske stridskrefter nedlegger våpnene, som de ikke skal ta opp igjen mot det tyske rike eller dets forbundne så lenge den pågående krig varer.»

Da regjeringen flyktet til England etter å ha påbudt kapitulasjon og krigen dermed var bragt til opphør, gikk landsstyret over på okkupasjonen. Der var da ikke lenger noen norsk regjering.

England derimot hadde regjering, og den hadde ikke kapitulert. Og den engelske regjering hadde all interesse av å få i stand en motstandsbevegelse i Norge og gjøre det vanskeligere for tyskerne der. England ga derfor den norske regjering beskjed om å spille norsk regjering i eksil og om å underblåse en motstandsbevegelse oppe i Norge.

Det var begynnelsen til heimefronten og dens bedrifter, som var folkerettslige forbrytelser.

«Hele vår utenlandske front var innstillet på dette, og jeg tør også si: «Nesten

100 pst av vårt folk» — sier så Eidem.

Ja, at flyktingene i London var slik innstillet, det er så. De hadde jo lagt sitt liv og sin fremtid i Englands hånd, og da fikk det ikke hjelpe at de hadde lovet å slutte krigen og nedlegge våpnene og at de nå måtte bryte sitt ord.

Men at 100 pst. av det norske folk var slik innstillet, det er usant. Folket var tvert imot innstillet på samarbeide med okkupasjonen på folkerettens grunnlag, og minst et par hundre tusen, mest jøssinger — gikk enda lenger, idet de for gevinsts skyld bygget flyplasser og befestningsanlegg for okkupasjonen.

Men om krigen i Norge var opphørt etter 10/6 1940, hadde vi dermed ikke sluttet fred med Tyskland. Det har vi ennu ikke og heller ikke seierherrene i verdenskrigen. Krigen mellom dem og Tyskland opphørte dog faktisk i 1945, da Tyskland var nedkjempet.

Når Eidem framholder at det iallfall står fast «at den regjeringen de fleste oppfattet som vår eneste lovlige, var i klar kamp med Tysk-

land», så er det aldeles ikke riktig, og må skyldes manglende kunnskap og manglende forståelse. For det første var alle nordmenn klar over at flyktingene i London, som var i Englands klør, hverken hadde rett eller makt til å utøve noen myndighet i Norge, men at den gikk Englands ærend, når den hisset til borgerkrig i Norge og tåpelig ødela norske liv og norsk eiendom.

For det annet hadde motstandsbevegelsen liten betydning, så lenge folk var i tvil om utfallet av storkrigen. Først når folk måtte se at Tyskland kom til å tape, først da vokste motstandsbevegelsen seg sterk. Det var så mange som fant det tryggest å søke over på den rette siden.

De norske flyktingers kamp mot Tyskland innskrenket seg praktisk talt til den engelske kringkastingen og de illegale paroler og skrifter. Motstandsbevegelsen i Norge kortet ikke verdenskrigen med et eneste sekund.

Så sier Eidem til slutt — etter min mening mere opportunistisk enn elevert — til Lange at «De må da som klok jurist bøye Dem for det

faktum at det alltid er seierherren som bestemmer hva som er lov og rett. Den som ikke innstiller seg etter slikt må gå i indre oppløsning — og slikt er upraktisk livskunst.»

For meg står det så at Eidems resonnement her utsetter både ham og andre for indre oppløsning. Det er et spørsmål om ikke indre oppløsning må bli en følge av praktisk livskunst. En dyr pris?

Til slutt skal jeg, da Eidem i sitt innlegg også påberoper seg folkeflertallet, sitere noen uttalelser fra kjente personligheter:

«Intet er uverdiger enn majoriteten. Den består av noen få kraftige ledere, som skurker som tilpasser seg, og svake som gir etter — og av massen som følger med uten å vite hva den egentlig vil.» Goethe.

«Hvorfor søker man flertallet? Er det fordi det har retten på sin side? Nei — det er fordi flertallet har makten.» Pascal.

«Sannhetens og frihetens farligste fiender iblant oss, det er den kompakte majoriteten.»

(Dr. Stockmann i en Folkefiende).

Ibsen.

«Majoriteten er ikke fedrelandet.»

Bismarck.

N. N.

Rektor Midgaard og historieskrivningen

Herr redaktør!

I forbindelse med H. G.s «Historie»-skrivning i Folk og Land nr. 2 for 15. ds. ad: Rektor dr. philos. John Midgaards kronikk i Dagbladet for 10. ds. «Tysk opptakt til 9. april» vil jeg be om å få bemerke følgende:

I kronikkens avsnitt 2) forteller herr Midgaard hvilke kilder den «vitenskapelige historieforskning» bygger på og i 3) hvilke kilder han har øst av for sin «vitenskapelige» fremstilling av opptakten.

Han har som første kilde springnyttet admiral Wolfgang Wegeners bok «Die Seestrategie des Weltkrieges» (1929). Men hvorfor har han ikke øst av eldre og dypere kilder, f. eks. de aktstykker, rapporter og beretninger, som sikkert må finnes i vårt utenriksdepartements arkiv fra forrige verdenskrig? Og hvorfor har han akkurat valgt en tysk admirals bok som kilde, når det også finnes en engelsk admirals bok, der for bedre og riktigere historiefremstilling kan anvendes som kilde?

Boken foreligger i norsk oversettelse med tittel «Den store Blokade» og er skrevet av stabschefen ved den engelske flåteavdeling, som hadde Nordsjø-blokaden som oppgave under den forrige verdenskrig. Og så som selv en Midgaards «vitenskapelig historieforskning neppe kan motbevise den kjensgjerning at den annen verdenskrig var en følge av den første, turde det være riktigst å begynne med den, — om en da ikke også burde ta seg en titt i den engelske krigs- og blokadehistorie. Her finnes sikkert noen aktstykker å studere i forbindelse med den i både danske og norske arkiver

Videre kunne det tittes litt i det tidligere «Folkeforbunds» regler for krig og «agresjon», eller var det kanskje ufred. Den første skulle jo høytidelig erklæres med frist nok til at den hele verden kunne intervensere, mens den annen krig, «agresjon», ufred eller strid kunne ta til uten videre etter som det passet en eller annen makt å begynne. Japan er vel den første makt, som nyttet seg av denne annenrangs krig, da det nektet å gi fra seg mandatøyene i Stillehavet, og Italia fulgte godt etter, da landet gikk løs på Etiopia, — uten krigserklæring. — Her ble det brukt sanksjoner, men av hvilke land, og hvorledes kan det overlates herr Midgaard å skrive kronikk om. Japan satte seg i besittelse av Korea ved annenrangs krig og gikk i samme jafs på China. Men da passet det ikke å intervensere hverken med krig eller sanksjoner. Det var bedre å holde seg nøytral da, — så kunne det handles og selges krigsmateriell og strategiske varer til begge parter. Det ble heller ikke brukt sanksjoner mot Polen, da det satte seg i besittelse av Memelområdet stikk i strid med Folkeforbundets bestemmelser. Men da Tyskland gikk til annenrangs krig for å skaffe seg en korri-

dor til Øst-prøyssen, passet det ikke med mindre enn både krigserklæring, krig og sanksjoner i form av både bombing og blokade.

Men for å komme tilbake til «Opptakten til 9. april» og «Den store Blokade», så beklager jeg at jeg ikke har boken for hånden. Jeg leste den et eller annet sted visstnok i 25—30-årene. Heller ikke innholdet sitter det så meget igjen av, men den syntes i hvert fall å vise at vi den gang, både før og under verdenskrig nr. 1 hadde en annerledes våken og forutseende utenriksledelse enn vi hadde i 1939—40. Vi hadde og den gang både folk og skip som kunne trosse blokaden («Bergensfjord»), men det er ikke blitt noen film av det. Og fremfor alt, vi hadde en utenriksminister (Ihlen), om hvem det var sagt at han kunne lyve bedre enn både rapporter og beretninger kunne snakke sant. — Det engelske marineministerium gjorde den gang gjentagne krav på okkupasjon av visse deler av den norske kyst; premierministeren (det var ikke Old Winnie den gang nektet og satte seg bestemt imot dette.

Derfor er bokens konklusjon — og den adresserer jeg til herr

Midgaards historieforskning — at England under en senere krig med samme konstellasjon måtte og ville sette seg fast på visse strekninger av norskekysten. Tro om ingen tysker hadde lest boka?

Det er jo ellers en masse «Opptakter» å skrive kronikk om. Som f. eks. til krigen mellom Frankrike og Tyskland i 70—71, Boerkrigen, Finnlandskrigene 1939—40 og sist men ikke minst til Islands besettelse under siste verdenskrig. Kanskje kunne De, herr redaktør, bevege herr rektor, dr. philos. John Midgaard eller en annen historieskriver til å kronikere om disse.

Dertil ber jeg Dem gjerne søke å få tak i boken «Den store Blokade». Den må da sikkert finnes i et eller annet bibliotek til tross for at jeg aldri i den megen skreven om opptakten til 9. april har sett den herken nevnt eller referert. Og hvis De mener det kan ha interesse i hensikt å få avfarget brilleglassene både til herr Midgaard og de ennu mange andre som ser farget, få gjengitt de hertil egnede avsnitt av boken i bladet vårt.

Nr. 913 — Guttehjemmet
1947/48.

Slutt-strek

I Arbeiderbladet 19. febr. skriver Torolf Elster en lenge artikkel med overskriften «Slutt-strek», der han nå for alle tider begraver «landssvik»-oppgjøret og reiser det følgende, 'personlige minnestein:

«Jeg vet knapt noe annet ved vår etterkrigshistorie vi så uforbeholdent må kunne gi vår tilslutning.»

Ja, enhver fugl synger jo med sitt nebb. Og enhver journalist er selvsagt bundet til å skrive ut fra den større eller mindre forstand Vårherre har utstyrt ham med. I Torolf Elsters tilfelle må den være i minste laget.

Heldigvis er vi ennå en del i dette landet som ikke er bundet av samme redaksjonelle hensyn som Torolf Elster og som tør å karakterisere etterkrigsoppgjøret som det virkelig var: det mest nedslående eksempel vår historie kan oppvise på forfall i norsk rettsfølelse og norsk rettsutøvelse.

Det blir nok ingen Torolf Elster som setter noen «slutt-strek» for opposisjonen mot denne nasjonale retts-skandalen og den ulykke den har ført med seg for hundre tusener av fedrelandsbevisste

nordmenn. Før eller siden vil nok forhåpentlig en slutt-strek kunne settes. Men — innen da må det nødvendigvis ha skjedd meget. Og arbeidet i så måte stanser ikke Torolf Elster. Og ingen annen heller for den saks skyld. Så lett går det ikke å hermetisere uretten.

Hør forresten hva Deres fel-

Ole Hallsby og likvidasjonene

Når leseren fra Moss er blitt så forferdet over de dokumenterte kjensgjerninger direktør Seeland har publisert i Folk og Land i 1954/55, så blir en minnet om den berømte høyvekten i Verlen og på Moss.

Direktør Seeland har pointert følgende fakta som er ugjendrivelige:

1. Under okkupasjonen 1940—45 har kirken og kirkefrontens ledere, hvoriblant Ole Hallsby, var den prominente fører, fraveket kristendom og bekjennelse ved å suspendere den kristne lære og mer

le, redaktør Martin Tranmæl, skriver på «5.si'a» i samme avis og nummer som inneholdt Deres egen artikkel, herr Elster:

«Vi kan ikke stå som passive tilskuere til urett og overgrep, hvor de enn forekommer. I vårt eget eller andre land — — —»

En generell mening ligger vel bakom også disse ord — hvor skeptisk en enn må ha lov til å stille seg i realiteten?

Og hør så endelig hva Deres kollega, Niels Chr. Brøgger, også den selvsamme dag, skriver i Nationen i forbindelse med en anmeldelse av lord Russells «Under hakekorsets svøpe»:

«Den gjenoppfrisker meg ubehagelige minner på en tid da mange mener at gjemt burde være glemt Personlig kan ikke anmelderen forstå en slik innstilling. — Krigsforbrytelser er krigsforbrytelser, uansett om det er gått fem, ti, femti eller hundre år siden de ble begått.»

Både de såkalte krigsforbrytere som det norske etterkrigsoppgjøret og dets resultater må innregistreres under urettsbegrepet, og følgelig har vi — uansett rent subjektive divergenser — både Martin Tranmæl og Niels Chr. Brøgger på vår side, når vi hevder at vi ikke kan stille oss passive til det som vi oppfatter som urett — selv om «det er gått fem, ti, femti eller hundre år» siden den ble begått.

Vær sikker, herr Elster! Noen slutt-strek nå blir det — ikke!

Helge Grønstad.

Sidebemerkninger

PETERS MOR pleide å lese høyt for ham hver kveld i en eventyrbok. En gang hun ikke kunne finne boken, fortalte hun ham om hvordan hun hadde det i sin barndom — på landet.

Peters øyne ble større og større da han hørte om bading i elva, blåbærplukking og rideturer på en ordentlig hest.

— Du mor, sukket han, jeg skulle ønske at jeg hadde truffet deg mye tidligere.

(FEI) — Da en russer vendte tilbake til sin hjemby etter et langt fravær, la han merke til en stor statue i nærheten av jernbanestasjonen. På spørsmål hvem den var av fikk han til svar: «Petrov, mannen som oppfant telegrafene, lyspæren, flyvemaskinen, gjøkkuret etc. etc.» Da russeren litt senere kom til en annen, større statue, ville han også vite hvem den var av. «Den er av Ivanov, mannen som oppdaget Petrov,» var svaret.

Man låner styrke av sitt formål, og svekkes også omvendt av det. Et materielt gode har oppbyggende kraft bare så lenge det vurderes som middel.

Herman Harris Aall.

Det finnes bare en religion i verden som ikke er blitt besudlet av fanatisme: de gamle kinesiske vismenns.

Voltaire.

Forledene kveld hørte jeg et norsk mikrofonbesøk i Scalateatern i Stockholm. Som en våken norsk samarbeidsmann (fra etterkrigstiden) lyttet jeg spent, for det var et problem som ble behandlet — en som kåserte om skolens «läroverk», som «är blivit olempligt och svårt för barnen att komma in i».

Det slo meg siden at det finnes ingenting i den norske folkekoles «läroverk», som absolutt ikke «passa i tiden», slik som det nu står i boka. F. eks. — en setning i trosbekjennelsen bør tillempe tiden, så den heretter kommer til å lyde: Jeg forsaker djevelen og hans allierte, Churchill, samt alt hans vesen, som oss reformerte.

A. S.

kommisjonen av 1945. Her sier Hallsby og de øvrige medlemmer av kommisjonen: Likvidasjonene var ikke til å unngå i krigen, slik som den utviklet seg

Hallsby har som part i saken ikke dissentert. Han har ikke engang villet ha disse likvidasjoner inn for retten etter 1945 til nødvendig juridisk bedømmelse.

Har Ole Hallsby noe å tilføye, står Folk og Lands spalter åpne.

Spectator

Vi forteller historien!

16. mars 1940

Gjennomreise - gjennommarsj?

16. mars 1940.

Den 16. mars 1940 hadde Fritt Folk nedenstående artikkel på første side. Den betegner en fortsettelse av artikkelen den 24. februar.

NA MA «GJENNOMREISEN» KUNNE AVSLUTTES!

Som vi før har pekt på, befinner det seg et betydelig antall uniformerte englendere i Norge for tiden. Det er ikke mindre enn et par måneder siden de har holdt til her. De oppgis å være «sanitetsfolk på gjennomreise». — Den gjennomreisen må nå, etter vår og mange andres mening, ha vart lenge nok.

Særlig etter at vestmaktene berømte trang til å kjempe for Finnland ikke lenger kan angis som årsak til oppholdet, må man ha lov til å vente av landets myndigheter at de bringer denne nokså langtekkelige gjennomreise til opphør med det aller første.

Det er ikke for ingenting at mange i denne forbindelse begynner å anstille visse betraktninger over slektskapet mellom ordene gjennomreise og gjennommarsj. Og at ledende britiske statsmenns påberopelse av den beryktede artikkel 16 i Folkeforbundets pakt dukker opp i erindringer.

7. april 1940

Vi skulle til Bergen

7. april 1940.

Fra den engelske Lieut. Colonel Hingstons beretning om den engelske bataljons kamp i Nord-Trøndelag april-mai 1940

Om kvelden den 7. april gikk vi sammen med andre tropper ombord i krysseren York. Vi hadde ikke med artilleri, transportmidler eller panservogner. Grunnen til dette eiendommelige forhold var at vi skulle til Norge som

garnison og ikke som kampfropper. Kapteinen fortalte at vi skulle til Bergen, men visste ikke om vi ville møte motstand. Det ble håpet at nordmennene ikke ville ha noe imot engelske troppers ankomst. Neste morgen fikk imidlertid York ordre om å angripe tyske skip i Nordsjøen, og all vår utrustning ble kastet ned på bryggen, det som ikke ble igjen på båten da — —.

8. april 1940

Britene ventes

Horten 8. april 1940.

Kommandør Hovdenak satt om ettermiddagen den 8. april i Horten. Han satt stadig ved telefonen. Kl. 1.30 hadde han fått melding om at en kunne vente britiske styrker. Det var kommanderende admiral, Diesen, som sendte meldingen, og han ble bedt om å dra ut i fjorden for å slå fast om det var tyske eller britiske styrker som skulle inn. På grunnlag av

denne usikkerhet trakk Diesen tilbake ordren om mineutlegging i Oslofjorden, og Hovdenak måtte oppfatte dette som at britene var ventet som venner, og forsvarsdistriktet som han representerte fikk meldinger om at britiske styrker var underveis for å møte de tyske. Senere fikk han melding om kampen i Oslofjorden.

Kl. 19.30 fikk Kristiansand sjøforsvarsavsnitt ordre om skjerpet beredskap.

8. april 1940

Siden kl. 5 imorges . . .

Oslo, 8. april 1940.

Det er tidlig morgen, — klokken er bare fem. Koht våkner ved at det kimer i telefonen. Han tar telefonen som står like ved sengen hans og som har direkte forbindelse med utenriksdepartementet. Det er Cecil Dormer, som meddeler at han har en note av særlig viktighet å overrekke.

Klokken 5.05:

Koht ringer til utenriksdepartementet, gir beskjed om sin samtale med den engelske minister og pålegger den tjenestgjørende sekretær å ta imot noten.

Klokken 5.12:

Monsieur Dompierre, den franske sendemann, ringer Koht og meddeler at han også har en særlig viktig note å overrekke . . .

Kl. 5.30:

Noen morgenfugler som har innstillet sine radioapparater på London, får høre høyst eiendommelige ting. Hallomanen forteller at England holder på med å legge flere minnefelt innenfor den norske territorialgrense for å forhindre malmtransporten til Tyskland. Den engelske meldingen blir gjengitt på 18 forskjellige sprog.

Klokken 5.45:

Sir Cecil Dormer går ut av bilen som har bragt ham til Victoria Terrasse, og blir møtt av tjenestgjørende sekretær. Sekretæren får noten utlevert.

Klokken 6.00:

Sekretæren ringer til Koht, som sitter ved frokostbordet, og gir beskjed om notens innhold.

Klokken 6.30:

Koht er kommet til departementet sitt og sitter nu og studerer teksten i den overrakte noten.

Klokken 6.40:

Koht telefonerer til statsminister Nygaardsvold og gir ham beskjed om det inntrufne. Det blir besluttet å sammenkalle regjeringen til kl. 10.

Klokken 6.45:

Fra Bodø innløper der melding om at engelske krigsskip er blitt iaktatt like utenfor kysten.

Klokken 7.20:

Der sendes et telegram til sendemann Colban i London. Han får ordre om å oppsøke Halifax og nedlegge den skarpeste protest mot krenkelsen av Norges nøytralitet.

Klokken 8.03:

Kringkastingen i Oslo sender ut en særmelding med en redegjørelse for hva der er skjedd i de tidlige morgentimer.

Klokken 10.00:

Regjeringen og utenrikskomiteen kommer sammen til et fellesmøte i Stortinget. I dette møte deltar også kommanderende general Laake og kommanderende admiral Diesen.

Klokken 11.00:

Aviser og ekstrablade kommer ut i sensasjonelt utstyr. Avisene rives vekk. Over alt langs Carl Johan danner der seg grupper som ivrig diskuterer begivenhetene.

8. april 1940

Er Narvik virkelig en så interessant by?

Narvik, 8. april 1940.

På samme måten som i Stortingets korridorer og på Carl Johan og andre steder i Oslo, på samme måten er det over alt i landet: alle skjønner at noe vil skje, men ingen vet hva som vil skje.

Menneskene står sammen i større eller mindre grupper, og alle har alvorlige ansikter. De diskuterer og oppstiller egne teorier, — alle forsvarer sitt syn på saken.

Havnen i Narvik ser ikke annerledes ut i dag enn andre dager i uken. Men på kaien står det hundrevis av mennesker og ser utover fjorden.

Der ligger tyve skip på havna, — syv tyske, seks britiske, fire norske, tre spanske, og arbeidet går sin vanlige gang. Skipene blir lastet som ellers, — først et nøytralt, så et tysk, derpå et britisk og så videre i samme rekkefølge. Noe annet er det ikke som foregår. Det er det daglige program i Narvik.

Noe av særlig interesse er

Klokken 11.47:

Møtet i Stortinget er slutt. Like etter trer regjeringen sammen til et nytt møte, denne gangen uten at medlemmene av utenrikskomiteen er til stede. . . . .

Klokken 12.35:

Regjeringensmøtet er slutt.

Klokken 12.45:

Der offentliggjøres en erklæring, som er vedtatt av regjeringen og utenrikskomiteen. I denne heter det blant annet:

«Den norske regjering protesterer alvorlig og høytidelig mot dette åpenlyselyse brudd på folkeretten. . . Den norske regjering kan ikke på noen måte anerkjenne at de krigførende land legger ut miner på norsk territorium. Den norske regjering må kreve at de utlagte minene øyeblikkelig blir fjernet, og at de fremmede krigsskip vakhold opphører. Den norske regjering må forbeholde seg retten til å ta de skritt som et sådant brudd på folkeretten gir grunn til.»

det sant å si ikke å få øye på.

Eller betyr det noe særlig kanskje at en tysk malmbåt, nettopp ferdig med innlastningen, forlater kaien og noen skipslengder borte kaster anker?

— Hvis ikke englenderne hadde vært utenfor Lofoten, sier en av karene på bryggen, ville nok den båten ha satt kursen utover fjorden.

— Ja, den vil vel ikke la seg kapre, sier en annen. — Den vil vente til det blir mørkt. Da vil det kanskje bli mulig å komme avsted.

Slik står folk og snakker sammen.

Et stykke utpå ligger panserskipene «Norge» og «Eidsvold». Lenger ute i fjorden krysser en del vaktskip, og der patruljerer også noen undervannsbåter. Men slik har det vært siden krigen brøt ut, det er ikke noe nytt.

Heller ikke er det noe ekstraordinært at det er soldater i Narvik. Infanteri, ingeniørtropper, endog et batteri antiluftskyts. Mannskapene

MOLOTOV er SOVJETS nøkkelmann

Er det Molotov som er Sovjet-Samveldets virkelige sterke mann? Er det så sikkert at den kalde krigen etter Malenkovs fall blir ennå mer dystert? Betyr regjeringsomdannelsen i Moskva at det pågår en drakamp mellom Stalins arvtagere eller er det det første forsøk på å gjennomføre et ministerskifte på en mindre dramatisk måte enn før?

Det er disse spørsmål man stiller seg i Berlin. Byen hvis ene halvdel ligger øst for jernteppet. Den svenske dagsavisen «Expressen»s korrespondent har i de siste dager hatt samtaler med avisfolk og diplomater fra begge sider av jernteppet. Dette er en sammendragning av det som ble sagt eller antydes både i vest og øst-Berlin.

Vestekspertene blir mer og mer overbevist om at Molotov innehar en nøkkelstilling. Molotov er mannen som «sitter sikrere i sadlen enn alle andre». Han har aldri oppgitt hverken Stalins eller sin egen utenrikspolitiske linje. Hvor frykter man da at sovjetrukkerne nå skal bli enda mer umedgjørlig enn tidligere? Molotov har jo aldri vært noen tilhenger av Malenkovs forsonningspolitikk.

På sovjetrussisk hold i Berlin varte det et døgn før noen våget å ta stilling til den nye situasjon. Russerne ventet på direktiver fra Moskva. Nå virker det ikke som de i det hele tatt er overrasket over Malenkovs fall. De hevder at han fortsatt er visestatsminister og fagminister for et meget viktig departement. Når man taler med russere, får man det inntrykk at hendelsene i Moskva ikke blir betraktet som noen personlig drakamp, men som et forsøk på å rette på en kollektiv statsledelses svakheter. De russerne den svenske journalisten talte med, var derimot meget villige til å si sin mening. — Det virker som om det hem-

har sprenget skyttergraver i fjellet der, og der ble i sin tid også oppført noen blokkhus. Gamle saker...

Allikevel blir folk stående der nede ved havnen og ser utover.

melige politiet i og med Berias død har utspilt sin rolle. Et annet tegn på dette er jo at Malenkov har «erkjent sine feil», men er ikke likvidert, men har derimot overtatt en annen stilling. Før i tiden forekom slike «tilståelser» bare

i rettssaker som for de anklagede endte med døden.

Armeen vant.

Vestmakt ekspertene i Berlin er alle av den mening at det var den Røde Armeen som tjente på regjeringens ombløring. Den Røde Arme og partiet har for en stor del overtatt det hemmelige politis tidligere rolle. Armeens forsterkede stilling er ifølge mange russere et resultat av

frykten for den vesttyske opprustning. Det at «Tysklands beseirer» marskalk Sjukov er blitt krigsminister til tross for at han var helt satt utenfor etter Stalins død, er et tegn på redselen for vesttysk opprustning.

Med hensyn til Bundesrepublikkens tilslutning til NATO, sier russerne i Berlin: «Hvis Parisavtalen blir realisert etter eventuell ratifisering, vil

Oslo Stigefabrikk

Brand-, maler- og skyvestiger oljet, m/ kadimerte beslag
Inneh. Alf T. Lunde
Mosseveien 3
Tlf. 68 88 17, priv. 67 07 79

også Øst-Tyskland bli en militærmakt, og da blir det ingen konferanser om et gjenforenet Tyskland. Men det vil sikkert bli holdt flere stormaktskonferanser.» (FEL.)

HVEM ER FORREDER?

1.

En eneste gang har jeg vært rettsreferent. Det var i 1945, på en gjennomreise i Hamar.

Avisen min telefonerte og spurte om jeg ville gjøre noen notater fra en rettssak der opp. Fire gutter hadde vært med i Regiment Nordland, og som frontkjempere skulle de dømmes.

Aktor nedla påstand om fengselsstraff; den verste av forrederne burde sitte i 8 år, mente han.

Da fikk forsvareren ordet, en gammel skrankeadvokat som døde litt senere. Med sirlig, alderdommelig ordvalg sa han omtrent følgende til dommeren:

2.

«Der gives ingen absolut rettfærdighet. Intet er absolutt galt eller absolutt rett. Makten — ja den er det! — avgjør våre rettsbegreper. Hvis krigen var blitt vunnet av tyskerne, herr lagmann, da ville De i dag ha sittet på tiltalebenken og ikke de fire guttene. I dette tilfelle har altså en krig bestemt vår gjeldende oppfatning av rett. — Disse unge menneskers synd bestod i at de sloss mot verdenskommunismen og mot Sovjet. Det var utvilsomt dumt, men ingen kan si at de drog i kamp for egen vinningskyld! Utvilsomt var de idealister; jeg vil si villedte idealister. De har bare vært uheldige av en eneste grunn; de valgte et galt tidspunkt. Det de gjorde er ikke god tone i

dag; men hva vil det være i morgen? De var jo selv en idealistisk kjemper under krigen, herr lagmann, men hvor meget var de verdt, Deres idealer hvis fienden hadde vunnet? Intet er absolutt galt eller absolutt rett. — Nei, makten og intet annet enn makten avgjør våre rettsbegreper.»

3.

Den gangen var det oppsiktsvekkende ord, og jeg hadde ventet at lagmann Solem hadde brukt klubben. Men han gjorde det ikke. Kanskje han smakte litt på skrankeadvokatens tankegang. (Som i parentes bemerket er like gammel som rettsfilosofien selv.)

I de senere år har jeg ofte husket på forsvarstalen på Hamar. Våre statsmenn er utvilsomt i ferd med å endre vår oppfatning av tyskernes sak. Man skaper en ny folkemening — og naturligvis lar menneskene det skje. Folkemeninger skaper man etter behov, det er en lett kunst for de kyndige. Stadig flere blir de, de lojale redaktører, som hoderystende skriver at «vi er tvungne til å velge det minste av to ondere»; vi må sørge for at «den nye tyske hær kommer under demokratisk kontroll»; da vil det nok gå.

Det som var galt igår, er rett i dag. De fire frontkjempere valgte bare ikke et riktig tidspunkt, som han sa den gamle advokat. For er ikke i dag mange villige til å kjempe som de dumme guttene,

ut fra omtrent de samme synspunktene?

Bare vent. Snart har vi en ny folkemening.

4.

I Tyskland hadde de en stor general ved navn Kesslering. Han ble dømt til døden for massakring av 335 sivile italiensere i 1944.

Nylig ble han løslatt. — For et par uker siden holdt han en tale til 15 000 offiserer og soldater fra Afrikakorpset, mange av dem i kjære, gamle uniformer. «Utenriksminister Eden og president Eisenhower må i dag bære det tunge ansvar for å ha ødelagt den tyske hæren i 1945», sa Kesslering. En av hans kolleger, pansergeneral Ludwig Cruewell (Romels etterfølger) uttalte samme dag, da det var store demonstrasjoner over hele Tyskland:

5.

«Vi gamle tyske soldater må ha tålmodighet. Ideen om et forenet Europa og en Europahær må ikke dø. For oss soldater blir det et lykkelig øyeblikk når det tyske flagg kan gå til topps igjen sammen med de andre europeiske nasjoners. Men på vegne av dere alle avslår jeg å ha noe med opprustningen av Tyskland, hvis man ikke tar hensyn til de gamle egenskaper hos det tyske folk, kameratskap, lydighet og dødsforakt.»

I Detmold møttes tusen krigsenker i uniform. De sang Deutschlandslied

Deres leder, fru Irmgard Goldschmidt skrek:

«La deres sønner vite at deres fedre ikke var forbrytere, men helter!»

Hun ba dem støtte tysk opprustning på grunn av faren fra øst. — La henne oppruste. Under — demokratisk kontroll.

6.

La oss også gå skulder ved skulder sammen med de norske nazistene. Mange må jo mene at de hadde rett i hovedsaken, de litt klossete hirdgutter med stålhakene. Det ville nok være konsekvent å gi Quisling en slags oppreisning. For så han ikke rett? En dag vil de lojale redaktører innrømme at han så rett. De vil bare ikke skrive det i avisene. Med hodet vil de ryste og si privat til hverandre:

Jo, han hadde nok rett, den underlige mann. Man burde lage en skulptur av ham, like høy som Tryvannsmastene ved Oslo, en bronsemann med lykt i hånden, som peker mot øst, signalet for alle skip som bruser frem i natten.

Er Arbeiderbladets anti-russiske meninger annerledes enn Fritt Folks, i hovedsaken? Nei, slik skal du ikke spørre. Den skal spørre slik: Hvem valgte det riktige tidspunkt?

Hvem er forreder? Det avgjør seierherren.

Gjerne skulle jeg hørt den gamle skrankeadvokat etter en amerikansk seier i ny krig. Hans forvarstale for meg.

Litt politikk . . . . Folketinget . . .

Forts. fra side 1

felle til generalsekretærstillingen i FN. Arbeiderpartiets medlemmer som under den siste krig direkte hjalp tyskerne å lage kuler og krutt til deres geværer, planerte flyplasser m. m.

Og det er dette parti som i dag fører forfølgelsen og fremdeles holder NS-folk i fengslene! At slik ferd skaper bitterhet og senker sorg ned i et ærlig sinn er mer enn naturlig.

Hvor ligger grunnen til denne redselsfulle urettferdighet? Er det hevners spire fra fortiden? Og skal det gå ut over oss i NS, som optok partiets nasjonale arv, og som under krigen utelukkende arbeidet for Norges uavhengighet og ikke minst imot faren fra øst, som i dag er hele folkets redsel.

Ingen arbeidere ble dømt eller fengslet. Fra krigens opphør ble de betegnet som «gode nordmenn» og sto vakt over «landssvikernes!» Herregud!

Og dog, — det er her allikevel Arbeiderpartiet har vunnet mitt hjerte. De beskyttet og vernet om sine egne. Det var morens og farens hjerte, hvor urimelig det enn høres. Og det var visse en lett oppgave! De hadde flertall i Stortinget og de borgerlige partier skalv i redsel. Deres ferd under krigen lammet vilje og rettfærdighet. De fleste av spissene — lederne — flyktet i farens stund fra ansvar og arbeide. Senere ble dette betegnet som nasjonal ferd. «Gode nordmenn»!

Og det som Arbeiderpartiet viste etter krigen ble den samme omsorg for sine egne. Det ble forbi med å slite for en ussel lønn. Norges struktur ble formelig omlagt. Velklede folk over alt. Kontant betaling. Intet nedslått blikk med bønn om henstand. En heder for land og folk!

Partiets politikk kan visstnok kalles dristig, men det er forbausende for en endring her er foregått. Pengebruket er enormt, men hjulene er satt i sving, og produksjonen, som er den eneste faktor for liv, for naturrikdommens utnyttelse, viser allerede resultater som bringer angsten til taushet. Man kan derfor

ikke klage over de høye skatter. Midler må til. Staten lever ikke av almisser, og minst må han klage som for en fille verkefinger forlanger fridag og bidrag!

Høire, det er jo alene Hambro, faderen til dødsstraffen i Norge i dag — 1955! — og de kuler som drepte professor Skancke nede på Akershus. Vi hører suset av kulene den dag i dag og de klagelyd som fulgte. En skjensel for Norge, for den kultur vi hadde nådd, og lite verdig det gamle parti. Men det er som det nordiske islett mer og mer må vike for det kosmopolitiske innen høire, derfor var partiet den naturligste forkjemper for at Norge skulle slutte seg til Atlanterhavspakten, og ikke til Sverige, til en Nordens forsvarssamling, som i nødens time sto rygg mot rygg sammen med Europa. Hvordan partiet stilte seg til sine egne forfulgte etter krigen kjenner jeg ikke til, men svennene måtte vel lystre sin herre og mester!

Bondelaget og Bondepartiet, en rem av samme hud. I nøden skal man lære sine venner å kjenne, er det sagt, og det har sanneligvi bønder fått erfare. Vi som gikk inn i NS da andre politiske partier var forbudt. Det er så rart med en leder, en personlighet. Da statsråd Mellbye ble borte, var tiden inne for de små ærgjerrigheter, og det store, det samlede, det chevaleriske måtte vike.

Kort etter okkupasjonens opphør, like etter at jeg fikk den ære offentlig å bli stempet som landssviker, kom en mann inn på mitt kontor, med bud fra bondeorganisasjonen. Han ville ha meg som medlem av Bondelaget. Jeg svarte: «Er jeg ikke medlem av laget, jeg som var med å stifte det, omtrent alltid i ledelsen. Er jeg ikke medlem? Jeg har aldri meldt meg ut.» «Nei, nei, men du veit,» sa han, og jeg avbrøt: «Har mitt gamle parti sviktet meg, sviktet oss og ikke vernet om vår ære og rett, men lyttet til den skjensel regjeringen bragte med fra London, der de svek grunnlovens ånd og tekst for å kunne dømme oss, der alle, alle vis-

Forts. fra side 1

å holde Danmark utenfor det maktpolitiske oppgjør.

Etter regjeringens oppfatning var det imidlertid en viktig forutsetning for at en sådan politikk kunne lykkes, at Danmark ikke viste altfor iøynefallende militær aktivitet, som kunne vekke Tysklands mistanke. Tross den militære sakkunnskaps gjentagne henvendelser var vi derfor i ministeriet enige om ikke å foreta store innkallelser, likesom vi av samme grunn gikk i mot å foreta særlige forsvarsforanstaltninger eller troppesamlinger i grenselandet

INGEN HENVENDTE SEG TIL REGJERINGEN

Om denne politikk var der ingen virkelig uenighet inntil april-dagene 1940. Jeg minnes ikke at der i hele dette tidsrom er rettet noen henvendelse fra politisk side til regjeringen om forøkte militære innkallelser. Tvertimot kan jeg si. Det er i virkeligheten utenfor militære kretser en alminnelig uvilje mot til stadighet å holde store styrker inne. — Dette kan for mange nu synes uforståelig. Men denne mentalitet var i og for seg meget lett forklarlig, når man søker å gjenskalle hele situasjonen i sin erindring.

DETTE ANSVAR VEDKJENNER VI OSS DEN DAG I DAG

Da der fra den 4. april om aftenen syntes å være overhengende fare for at krigen kunne komme til å berøre Danmark, var ministeriet enig i den oppfatning, at det ville være uforsvarlig å la de militære muskler spille. — Der kom i de dager ikke så meget som en forespørsel fra den tyske regjering, der hadde aldri vært rettet virkelige klager over dansk nøytralitetspolitikk. Ingen kunne ha noen anelse om den tyske regjeringens hensikter. Skulle vi i denne situasjon ved store innkallelser, ved befestningsarbeider og troppesamlinger omkring grensen og andre steder

ste — fra styret til hvert enkelt medlem innen Bondelaget — at der aldri har vært svik i vårt bryst, i våre gjerninger mot folk og fedreland.»

Intet svar! Jeg bare bøyde mitt hode i sorg.

Også mitt gamle parti hadde bøyet kne for skjenselen, sviktet ærens mark og grunn.

Og det samme bilde møtte meg i mitt gamle kjære blad «Nationen», hvor redaktøren var min venn, kjente mitt opphav, og i dag er jeg landssviker i hans øyne.

Gamle, gamle Norge, hvor de har skjendet din ære og anseelse!

Erling Bjørnson.

ha gitt naziregjeringen i Berlin et kjærkomment påskudd til å beskyldte Danmark for at det forberedte seg på å gå i tjeneste hos Tysklands motstandere? Skulle vi i denne situasjon, hvis innhold vi ikke kjente med sikkerhet, selv ha kalt lynet ned over oss?

Det radikale sosialdemokratiske ministeriums enige svar herpå var et avgjort nei. Dette ansvar vedkjenner vi oss den dag i dag!

HVIS MAN HADDE HANDELET ANNERLEDES, KUNNE MAN BEBREIDE OSS

Hvis vi hadde handlet annerledes enn vi gjorde, og derved ganske hensiktsløst ha bragt Danmark og det danske folk ut i langt større ulykker enn de vi har opplevet — da kunne man med rette ha anklaget oss for feil og ansvarsløshet, og jeg er såmenn ikke i ringeste tvil om at der nok skulle ha reist seg sterke røster herfor.

Derfor vil vi som ennå lever, ikke stilltiende, men med god samvittighet overfor historien møte politiske motstanderes angrep.

Vi vet nemlig at vi i disse tunge dager traff våre beslutninger ut fra en ærlig overbevisning om hva der tjente Danmark og det danske folk best.

*

Slutten på det hele er at betenkningen om de parlamentariske kommisjoners arbeide legges ad acta og at der ikke skal reises riksrettssak mot noen. Kommunistene stemte imot, — alle andre var enige.

Gårdbrukere - Skogeiere

Er det noe De trenger av redskaper ell. maskiner, så send oss en forespørsel. Vi representerer anerkjente fabrikk og verksteder.

Lite eller stort oppdrag, vi står alltid til tjeneste.

Rimelige betalingsvilkår.

H. SNAPRUD & CO.

KONGSBERG

Biler - Maskiner

Redskaper.

Tlf. 885 - 248.

FOLK OG LAND

Ansv. redaktør og utgiver:
FINN BRUN KNUDSEN

Utkommer i Oslo

Redaksjon:

Telefon 55 76 56

Ekspedisjon og kasse:

Postboks 3214, Oslo

Klerschowsgt. 5, Oslo

Telefon 37 76 96

Abonnementspriser:

Kr. 20.00 pr. år, kr. 10.00

pr. halvår. Sverige, Dan-

mark: kr. 24.00 pr. år,

kr. 12.00 pr. halvår. Ut-

landet for øvrig: kr.

28.00 pr. år, kr. 14.00 pr.

halvår. I nøytralt omslag

kr. 30.00 pr. år, kr. 15.00

pr. halvår.

Løssalgpris: 50 øre

Annonsepris:

32 øre pr. millimeter

over en spalte

Bruk postgironr. 16450

Sambandstrykkeriet

Oslo

Er det noen NS-ungdom, eller frontkjemper, som er interessert i teknisk virksomhet og villig til å samarbeide med enslig herre på et lite blikkenslagerverksted. Henvendelse: Bill mrk. «101» til dette blads eksp.

¼ hk. elektr. motorer med kulelager kr. 150.—. E. Parow, Melhus, tlf. 250. (B)

Solid gårdmannsdatter i 50-årene med alm. god utdannelse ønsker forbindelse med sympatisk, ærlig mann. Alls. intr. Absolutt diskresjon. B.m. «Østlandet».

.. Merker, emblemer o. l. (NS og NSDAP) ønskes kjøpt. Bill. m. prisforl. til eksped. «SF» — 54.»

Victoria Gjestehim

Strandgt. 41

Telefon 497 - Egersund

Benytt

HÅNSKOMAKEREN

i Neberggt. 15 - Oslo

hvis du vil stå på en god fot

Tannlege Maamoen

Hansteensgt. 2

Telef. 44 43 33

Tannlæge

MARTIN KJELDAAS

Hansteensgt. 2

Tlf. 44 75 54

Annelise Parow

TANNINNSETNING

Trondheim

Gisle Johnsonsgt. 5 - V. Lademoen kirke - Voldsminde

MJØNVOLD KAFE

Brandbu, Hadeland

anbefales